

LEHEL ISTVÁN, A MŰVÉSZ

Lehel István művészetéről beszélve elengedhetetlen azt a tényt megemlíteni, hogy biológusnak készült, s festőművész lett. Kapcsolata a biológiával, az élő természettel mégsem szakadt meg, sőt egész életműve kiindulópontjává vált. A természet szemmel érzékelhető valóságán túl a mikroszkopikus világ volt az ő legnagyobb mestere. Képeinek alkotóelemei a fejlődés, az örök, önmagába visszatérő mozgás, a "nagyító alatt feltáruuló sejtvilág, a mély tengerek őshaljai és arabeszk csigái, az archaikus mesei képzeteket felidéző lovak és madarak."¹ Lehel István magát a tudományt vitte be a természetbe. A tudományt valamennyi módszerével és eredményével együtt, amelyekkel a világ új képét kezdi kidolgozni. Ez is bizonyítja, mennyire tévedtek azok, akik eszmei sikon idealistának nevezték, és azoknak sem volt igazuk, akik a költészet és művészet elszegényesedésétől féltek. Voltak gyanakvók is, akik már eleve előítélettel kezelték un. absztrakt képeit, s a polgári, léttől megcsömörlő festők követőjének tartották, művészetét pedig éppen ezért zsákutcának nevezték.

Mi váltotta ki ezeket a véleményeket? Az absztrakt művészet el-késett, és jelentkezése váratlan hazánkban az 50-es és 60-as években. De Lehel művészete nem a szó hagyományos értelmében véve absztrakt; ő teljesen egyéni úton jár. "Az absztraháló forma azonban csak akkor lehet művészi kifejező eszköz, ha társadalmi alapon, bizonyos kulturkörben lényegében egyértelmű tartalmak hordozója. Ha ez az alapfeltétel hiányzik, akkor a forma nemcsak a természet jelenségeitől, tehát az ábrázolástól, hanem a kifejezendő tartalomtól is absztrahált. Ez azonban a művészi kifejezés lehetetlenülésével, a művészet teljes tagadásával egyértelmű: az ilyen mű már magától az embertől is elvonatkoztatott."² Lehel az absztrahálásnak azt a formáját alkalmazza, amely a sok jellemző közül ragadja ki a fontosabbakat, majd még ezek között is válogat. A valóság és tudat kapcsolatát a lényegre törve, bátran fejezi ki, szinte egyetlen célja e lényegyet megjeleníteni. Az ilyen program szükségszerűen vonja maga után formai téren a megszokott naturalisztikus stílus feladását. Lehel István tehát nem jelene-

teket fest, nem a megszokott képformában alkot. "Absztrakciója nem öncélú szita, melyen az esetleges elemek fennmaradhatnak."³

Ennek a leegyszerűsített művészetnek azonban hátulütője is van: absztrakt volta miatt nem képes érzékeltetni a valóság gazdagságát, bonyolultságát. Azzal, hogy egy-egy jelenség elemeiből a lényegeset emeli ki, voltaképpen általánosít is, és a szemlélőre bizza, hogy "a tértől és időtől eléggé független témákat konkretizálja, hogy ő ruházza fel a tartalmat kellő aktualitással. Rendkívül alkalmasak viszont az ilyen művek arra, hogy emblémaként, vagy illusztrációként szerepeljenek. /Nem véletlenül választotta a Szülészeti Klinika Lehel anyaságot ábrázoló képét./"⁴ Művei a kevésbé fogékony és művelt közönségnek csak dekoratív célt szolgálhatnak, néhol vizuális élményt nyújthatnak.

Még egy vélemény: "A nyelv, melyen mondanivalóját közli, szervesen kapcsolódik a művészettörténet egészéhez. Klasszikus korok formajegyei /pl. spirálvonal/ új funkciót nyernek nála, fontos szerep jut a színekkel való jellemzésnek, a síkban való kifejezőbb ábrázolásnak, a lényegyet megragadó primitív állat- és emberábrázolás ihletője figurális képeinek, az ősi festői törekvés - dekorativitás - folklorisztikus színompával párosul."⁵

Befejezésül annyit: Lehel István képeit nemcsak nézni kell, hanem belső összefüggéseit is látni. Képei együttesen egy rendszert alkotnak, azaz Lehelnek nem különálló képei vannak - amelyeknek azonban külön-külön is megvan önálló, sajátos világuk -, hanem összefoglalóan: festészete. Olyan kompozíciós egységről van itt szó, amelyben a harmónia dominál, amelyben az egyes képek éppúgy elválaszthatatlanok egymástól, mint egy dallamsorban a hangjegyek.

Petrovics István

1. Bálint Sándor kiállítási meghívójából, 1962. dec. 12.
2. Dr. Pogány Frigyes megnyitója, 1962. dec. 12.
3. Csányi Miklós, Szegedi Egyetem, 1963. márc. 5.
4. Kaposi Márton, Szegedi Egyetem, 1963. máj. 27.
5. Csányi Miklós, Szegedi Egyetem, 1963. márc. 5.